

Samozatrudnienie absolwentów szkół wyższych jako potencjalna miara ich przedsiębiorczości

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Wcześniejsze badania dotyczące losów absolwentów różnych uczelni opierały się na ankietach. Obecnie po pełnym wdrożeniu (w 2017 r.) systemu wykorzystującego połączone dane POLon i ZUS (dostępne w raportach dotyczących ekonomicznych losów absolwentów dostępnych na stronie www.ela.nauka.gov.pl) możliwe jest pogłębienie i poszerzenie badań. Celem analiz w tym artykule jest weryfikacja hipotezy o związku kształcenia na danym kierunku studiów z przedsiębiorczością absolwentów.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Dla weryfikacji sformułowanej wyżej hipotezy analizie poddano dane dotyczące takich uczelni, których absolwenci roczników 2014 i 2015 byli odnotowani jako samozatrudnieni w ponad 10%. Dla celów analizy sortowano i agregowano dane szczegółowe dotyczące poszczególnych grup absolwentów.

PROCES WYWODU: Analiza objęła dane dotyczące roczników 2014 (w dwa lata po uzyskaniu dyplomu) i 2015 (w rok po uzyskaniu dyplomu). Analizowano kierunki, które charakteryzują się najwyższym udziałem samozatrudnionych i największą bezwzględną liczbą samozatrudnionych. Analizowano także kierunki, których absolwenci są w istotnej części samozatrudnieni, a pojawiają się na wielu uczelniach.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Analizy dają podstawę do stwierdzenia, że w przypadku kierunków związanych z obszarem nauk o zdrowiu samozatrudnienie nie ma związku z przedsiębiorczością, lecz wynika ze „zwyyczajowych praktyk w dziedzinie” lub nacisku potencjalnych pracodawców. Natomiast w przypadku kierunków związanych z dziedziną nauk ekonomicznych studia kreują postawy przedsiębiorcze, a także zawierają w swej naturze takie efekty kształcenia, które sprzyjają podjęciu decyzji o samozatrudnieniu.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Z analiz wynika, że – w szczególności dla kierunków z obszaru nauk o zdrowiu – właściwe byłoby wprowadzenie do zakładanych efektów kształcenia takich elementów wiedzy i umiejętności, które sprzyjać będą podejmowaniu samozatrudnienia i prowadzeniu działalności gospodarczej.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** SAMOZATRUDNIENIE, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA, KIERUNKI KSZTAŁCENIA, UCZELNIE WYŻSZE

Sugerowane cytowanie: Rocki, M. (2018). Samozatrudnienie absolwentów szkół wyższych jako potencjalna miara ich przedsiębiorczości. *Horyzonty Wychowania*, 17 (41), 201-213. DOI: 10.17399/HW.2018.174114.

ABSTRACT

Self-employment of University Graduates as a Potential Measure of their Entrepreneurship

RESEARCH OBJECTIVE: Previous researches regarding professional fate of alumni were based on surveys. Since 2017 however the monitoring system using joined data from POLon and ZUS on professional careers of graduates is implemented. Since then the data regarding professional fate of alumni is gathered in the reports from the monitoring system of professional careers of graduates (<http://www.ela.nauka.gov.pl/>). Therefore it was possible to prepare more detail analysis. The aim of this study is to verify the hypothesis on correlation between the faculty chosen and entrepreneurship of the graduates.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: To verify the above mentioned hypothesis it was decided to analyse universities of which more than 10% graduates from years 2014 and 2015 were registered as self employed. For the sake of this study the detailed data on individual groups of graduates was elaborated.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The scope of this study are years 2014 (two years after graduation) and 2015 (one year after graduation). In the study the faculties with highest share of self employed and highest absolute number of self employed were taken into consideration. The faculties that are offered by several universities and of which graduates are in significant share self employed were also included in this study.

RESEARCH RESULTS: The results of this study allow to come into conclusion that in case of medical faculties the self employment has no correlation with entrepreneurship. It is however a common practise typical for this field of science or pressure from potential employers. From the other hand, in case of economic faculties, the universities are teaching how to be enterprising and giving knowledge allowing to take a decision to become self employed.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: According to the study, in case of the medical faculties it would be advisable to include in the programmes subjects developing ability to get self employed and run economic activities.

→ **KEYWORDS:** SELF EMPLOYMENT, ENTREPRENEURSHIP, QUALITY OF HIGHER EDUCATION, FIELDS OF STUDIES, UNIVERSITIES

Wprowadzenie

Jedną z charakterystyk absolwentów polskich uczelni zawartych w raportach „Ekonomiczne aspekty losów absolwentów”¹ (dalej ELA) jest informacja o osobach samozatrudnionych. W raportach tworzonych do połowy 2017 r. dla rocznika 2014 informacja taka

¹ www.absolwenci.nauka.gov.pl, dane z kwietnia 2017 r., obecnie (styczeń 2018 r.): www.ela.nauka.gov.pl

pojawiała się jedynie w kontekście braku możliwości określenia wynagrodzeń tych osób, ze względu na brak związku pomiędzy składkami odprowadzonymi przez te osoby a ich zarobkami. Ponieważ informacje o tym, jaka część absolwentów danego kierunku wybrała samozatrudnienie zamiast poszukiwać pracodawcy, mogą dać podstawy do analiz oferty dydaktycznej polskich uczelni w kontekście potrzeb rynku pracy, to twórcy systemu ELA w raportach dla rocznika 2015 (dostępnych od połowy roku 2017) poszerzyli informacje o samozatrudnieniu absolwentów, dając możliwość kolejnych i rozbudowanych analiz.

Celem poniższych analiz jest – na podstawie danych dotyczących osób, które uzyskały dyplom w latach 2014 r. i 2015 r. – wskazanie kierunków studiów, których absolwenci w istotnej części decydują się na samozatrudnienie. Analiza posłuży weryfikacji intuicyjnej hipotezy mówiącej, że istnieją kierunki studiów sprzyjające podejmowaniu własnej działalności gospodarczej.

Należy podkreślić, że dane ELA w zakresie samozatrudnienia dotyczą tych absolwentów, dla których w ZUS w badanym okresie istnieje informacja o wpłynięciu jakiegokolwiek składki z tytułu samozatrudnienia.

Warto tu dodać, że od 1 stycznia 2017 r. definicja działalności gospodarczej nie obejmuje osób, które spełniają jednocześnie następujące trzy warunki: pracują pod kierownictwem, w miejscu i czasie określonym przez zlecającego prace, nie ponoszą ryzyka gospodarczego związanego z wykonywaną działalnością, wykonują zadania na zlecenie podmiotu, który ponosi odpowiedzialność wobec osób trzecich za rezultat tych działań oraz ich wykonywanie.

Formalnie (w kontekście prawa podatkowego) wyodrębniane są dwa rodzaje samozatrudnienia: działalność wykonywana osobiście oraz pozarolnicza działalność gospodarcza. Na problemy definicyjne z samozatrudnieniem wskazują m.in. B. Lasocki i Skrzek-Lubasińska (2016, s. 3). Autorzy ci, na tle dyskusji o różnorodności metod mierzenia tego zjawiska, zaproponowali własną definicję samozatrudnienia. Interesującą dyskusję nad definicją samozatrudnienia można znaleźć także w pracy M. Skrzek-Lubasińskiej (2018, s. 32).

Jako przyczyny samozatrudnienia formalnie wymienia się przykładowo (Rozporządzenie..., 2016):

- brak możliwości znalezienia pracy na podstawie umowy o pracę;
- to, że były (lub potencjalny) pracodawca zaproponował podjęcie pracy na własny rachunek;
- fakt, że jest to zwyczajowa praktyka w dziedzinie, z którą związane jest posiadane wykształcenie;
- samozatrudnienie jest kontynuacją działalności przedsiębiorstwa rodzinnego;
- samozatrudnienie gwarantuje elastyczne godziny pracy;
- jako powód samozatrudnienia wskazywane jest też to, że „nadarzyła się odpowiednia okazja”.

Wcześniejsze analizy (Rocki, 2017b) wskazują na to, że w przypadku rocznika 2014 absolwenci uczelni w większości przypadków podejmują samozatrudnienie dlatego, że jest to „zwyczajowa praktyka” w ich dziedzinie, w szczególności w przypadku

kierunków prowadzonych w obszarze nauk o zdrowiu. Na szczególny charakter kierunków prowadzonych w obszarze nauk o zdrowiu wskazują także inni autorzy (np. Karbowska i Włodarczyk, 2013, s. 81-112), gdyż przykładowo zawód pielęgniarki można wykonywać na podstawie kontraktu klasyfikowanego jako zatrudnienie niepracownicze typu cywilnoprawnego, a określanego jako samozatrudnienie pozorne. Warto tu jednak wspomnieć, że w świetle definicji i danych podanych przez B. Lasockiego i M. Skrzek-Lubasińską (2016, s. 14) samozatrudnieni w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej stanowili w 2014 r. jedynie 6,36% ogółu samozatrudnionych.

Samozatrudnienie wynika jednak także z ukształtowania postaw przedsiębiorczych, a czasami ukończone studia sprzyjają podjęciu własnej działalności gospodarczej. Istnieją również systemowe zachęty do podejmowania pracy w tej formie (por. np. Puzio-Waślawik, 2013, s. 199).

Ogólna charakterystyka analizowanych danych

Źródłem informacji wykorzystanych w analizach jest „Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych” (dalej: ELA). Głównym źródłem informacji systemowych są dane administracyjne pochodzące z systemu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych² oraz systemu POL-on. Ze względu na egzogeniczny wobec uczelni charakter danych wnioski wyciągane z analiz mogą być interpretowane inaczej niż jest to możliwe w przypadku badań ankietowych przeprowadzanych przez uczelnie lub inne instytucje.

Co do zasady podmiotem analiz omawianych w artykule są grupy absolwentów poszczególnych kierunków studiów prowadzonych w określonym trybie (stacjonarne, niestacjonarne) na danym poziomie (studia pierwszego i drugiego stopnia, studia jednolite magisterskie) przez konkretną jednostkę organizacyjną w danej uczelni³. W dalszej części tekstu takie grupy określane będą nazwą kierunku z podaniem nazwy uczelni⁴ i nazywane „kierunek” lub „jednostka”.

² W nielicznych przypadkach dane ELA do połowy 2017 r. wskazywały, że pewne uczelnie nie przekazały w terminie w systemie POL-on informacji o wszystkich absolwentach rocznika 2014. Z tego powodu analizy prowadzone w 2017 r. (Rocki, 2017b) objęły mniej, bo 5335 kierunków i 339 542 absolwentów tego rocznika.

³ Lub uczelnię w przypadku uczelni bezwydziałowej.

⁴ Możliwe jest wielokrotne występowanie tego samego kierunku z danej uczelni na danym poziomie i w danym trybie studiów, jeśli w danych POLON (i w konsekwencji w bazie ELA) absolwenci klasyfikowani byli przez uczelnię pod różnymi numerami POLON. W praktyce oznaczać to może np. absolwentów pewnego rocznika, ale rozpoczynających studia w różnych latach. Ta sama uwaga dotyczy sytuacji, w której dane ELA nie pozwalają na sklasyfikowanie absolwentów ze względu na tryb studiów. W takich przypadkach w danych ELA (i w tabelach niniejszego tekstu) tryb studiów oznaczany jest jako „stac./niestac.”.

Punktem wyjścia do analiz są informacje o 5743 kierunkach studiów⁵ rocznika 2014 oraz 6577 kierunków rocznika 2015. Informacje te (styczeń 2018 r.) obejmują odpowiednio 370 450 osób, które uzyskały dyplom ukończenia studiów w 2014 r., oraz 355 821 osób, które uzyskały dyplom w 2015 r. Okres objęty badaniem obejmuje czas od uzyskania dyplomu do 30 września 2016 r.⁶

Należy dodać, że raporty sporządzane w systemie ELA zawierają informacje o czasie poszukiwania pracy, wynagrodzeniach itd., ale nie dotyczy to osób, które wybrały samozatrudnienie. Oznacza to, że w przypadku takich osób dane ZUS nie dają podstaw do wnioskowania o tym, czy samozatrudnienie podjęły one jeszcze w czasie studiów, czy dopiero po ich ukończeniu (inaczej mówiąc: nie wiadomo, czy jest to pierwsza praca tych absolwentów). Z danych tych nie wynika także, czy absolwent wykonuje pracę zgodną z ukończonym kierunkiem studiów⁷.

Warto tu wskazać, że dane z ELA mogą służyć także innym analizom, jak np. ocenie dopasowania oferowanych efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy (Rocki, 2017a; Rocki, 2018b).

Wśród analizowanych absolwentów rocznika 2014 jest 18 981 osób, które ukończyły studia jednolite magisterskie w 146 jednostkach organizacyjnych uczelni (5,12% analizowanych absolwentów), 147 155 osób, które ukończyły studia drugiego stopnia w 2688 jednostkach (odpowiednio 39,72%) i 204 314 osób, które ukończyły studia pierwszego stopnia w 2909 jednostkach (55,16%).

W przypadku rocznika 2015 studia jednolite magisterskie ukończyło 5,41% (19 272 z 355 821 osób), studia drugiego stopnia 39,64% (141 043 osoby), a studia pierwszego stopnia 54,95% (195 506 osób).

Według rejestrów dla rocznika 2014 w dwa lata po uzyskaniu dyplomu blisko 90% absolwentów (87,71%) jest zarejestrowanych w ZUS, a tylko 16,51% ogółu jest z jednostek, których absolwenci byli zarejestrowani w mniej niż 75%. Oznacza to, że większość absolwentów rocznika 2014 jest objęta analizami, co pozwala na formułowanie wniosków dotyczących wszystkich jednostek.

Dla rocznika 2015 proporcje te wynoszą odpowiednio 78,11% zarejestrowanych w ZUS w rok po uzyskaniu dyplomu oraz 17,10% z jednostek, których absolwenci byli

⁵ Z zasad przyjętych w ELA (związanych z ochroną danych osobowych) wynika dodatkowe ograniczenie: baza danych nie zawiera informacji o kierunkach, które ukończyło mniej niż 10 absolwentów.

⁶ To oznacza, że dla rocznika 2014 informacje obejmują dwa lata po uzyskaniu dyplomu, a dla rocznika 2015 rok po uzyskaniu dyplomu.

⁷ Wnioski w tym zakresie można jednak wyciągać na podstawie czasu poszukiwania pracy i uzyskiwanych wynagrodzeń. Wydaje się oczywiste, że krótki czas poszukiwania pracy i relatywnie wysokie wynagrodzenia należy wiązać z pracą zgodną z ukończonymi studiami. Oznacza to także wysoką jakość programu studiów w porównaniu do studiów, których absolwenci długo szukali pracy i uzyskali relatywnie niskie wynagrodzenia. Przez „relatywnie” rozumiemy tu porównanie z absolwentami innych uczelni (jednostek) prowadzących podobne kierunki studiów, a także zestawienie z danymi z powiatów zamieszkania absolwentów (por. Rocki, 2018b).

zarejestrowani w mniej niż 75%. Także w tym przypadku możliwe jest więc formułowanie wniosków dotyczących wszystkich jednostek.

Według danych z 2017 r. udział osób, które doświadczyły samozatrudnienia, wśród absolwentów rocznika 2014 waha się od 0% do 88,68%, a przeciętnie wynosi 8,34% (30 912 z 370 450 osób) absolwentów wśród badanych kierunków, natomiast w przypadku absolwentów rocznika 2015 jest to do 60%, a przeciętnie 5,85% (20 809 z 355 821 osób). Najdłuższy czas samozatrudnienia dla rocznika 2014 wyniósł 53,4% miesięcy po uzyskaniu dyplomu, a w 2015 – 54,49%. Warto dodać, że jak podaje P. Kaczorowski (2012), wśród pracujących na własny rachunek osoby z wyższym wykształceniem stanowiły w 2010 r. tylko 19,4%.

Należy podkreślić, że co do zasady dane ELA wskazują na przyporządkowanie prowadzonego przez uczelnię (jednostkę) kierunku studiów do obszaru i dziedziny (dyscypliny) wiedzy. Dotyczy to jednak tych kierunków, których absolwenci rozpoczęli studia od roku 2012/2013. Oznacza to, że w przypadku braku przyporządkowania absolwentów należy traktować jako osoby kończące studia z opóźnieniem w stosunku do planowego czasu studiów. W roczniku 2014 osób takich było 6564 (9,87% absolwentów, a wśród nich 3111 – a więc 8,5% doświadczyło samozatrudnienia w ciągu dwu lat od uzyskania dyplomu), natomiast w roczniku 2015 osób takich było 30 877 (8,68% absolwentów, a wśród nich 1971 – czyli 6,38% doświadczyło samozatrudnienia w ciągu roku od uzyskania dyplomu).

Kierunki studiów o największym udziale absolwentów, którzy doświadczyli samozatrudnienia

Podmiotem szczegółowych analiz są te kierunki (grupy absolwentów każdego rocznika), w których wystąpiło co najmniej 10% osób mających kiedykolwiek doświadczenie z samozatrudnieniem po uzyskaniu dyplomu. Takie informacje o obu rocznikach połączono w jedną bazę danych, która obejmuje 1416 kierunków z 69 041 absolwentami. Spośród nich 851 z 38 806 absolwentami wystąpiło w danych dla rocznika 2014, a 811 z 30 235 absolwentami w danych dla rocznika 2015. Wśród analizowanych jest 246 kierunków (25 201 absolwentów), które wystąpiły w danych dla obu roczników. Kierunki takie ukończyło 4384 absolwentów, którzy doświadczyli samozatrudnienia, co stanowi 17,4% w tej grupie, a więc istotnie więcej niż w każdym, odrębnie analizowanym roczniku absolwentów.

Najliczniejszą grupę wśród absolwentów kierunków, które pojawiły się w obu rocznikach, a jednocześnie doświadczyły samozatrudnienia w ponad 10%, stanowi 203 osób z SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego. Wśród 1202 absolwentów kierunku psychologia (stacjonarne/niestacjonarne, jednolite magisterskie) stanowią oni 16,89%.

Największy udział osób, które doświadczyły samozatrudnienia, dotyczy 65 spośród 72 absolwentów (50,00%) studiów pierwszego stopnia kierunku ratownictwo medyczne z Powiślańskiej Szkoły Wyższej w Kwidzynie (niestacjonarne).

Tabela 1 zawiera zestawienie kierunków, których absolwenci doświadczyli samozatrudnienia w co najmniej 35%.

Tabela 1

Kierunki o największym udziale absolwentów z doświadczeniem samozatrudnienia

Lp.	Uczelnia	Poziom	Kierunek	Tryb	Liczba abs.	%% z dośw. samozatr.
1	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	I	ratownictwo medyczne	niestacjonarne	42	50,00%
2	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	II	elektro-kardiologia	niestacjonarne	56	48,21%
3	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	II	położnictwo	stacjonarne	50	42,00%
4	Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie	II	fizjoterapia	niestacjonarne	88	40,91%
5	Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie	II	architektura	stac./niestac.	42	40,48%
6	Polsko-Japońska Akademia Technik Komputerowych	II	informatyka	niestacjonarne	94	40,43%
7	Wyższa Szkoła Medyczna z siedzibą w Białymstoku	II	kosmetologia	niestacjonarne	73	39,73%
8	Wyższa Szkoła Zdrowia, Urody i Edukacji w Poznaniu	II	kosmetologia	niestacjonarne	174	39,08%
9	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	I	pielęgniarstwo	niestacjonarne	174	39,08%
10	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	II	dietetyka	stacjonarne	65	38,46%
11	Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie	II	fizjoterapia	stacjonarne	107	38,32%
12	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie	II	informatyka	niestacjonarne	21	38,10%
13	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	II	zdrowie publiczne	niestacjonarne	144	37,50%
14	Uniwersytet Warszawski	II	ochrona środowiska	stacjonarne	56	37,50%
15	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	I	położnictwo	niestacjonarne	59	37,29%
16	Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie	II	informatyka	niestacjonarne	30	36,67%
17	Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi	JM	realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	niestacjonarne	71	36,62%

18	Politechnika Warszawska	II	informatyka	stac./niestac.	72	36,11%
19	Gdański Uniwersytet Medyczny	II	dietetyka	stacjonarne	48	35,42%
20	Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie	II	kosmetologia	niestacjonarne	54	35,19%

Źródło: obliczenia własne. Uwagi: poziom I – studia licencjackie, poziom II – magisterskie, JM – studia jednolite magisterskie.

Zwraca uwagę to, że wśród kierunków, których znacząca część absolwentów doświadczyła samozatrudnienia, dominują dwie grupy. Pierwsza to kierunki związane z obszarem nauk medycznych (ratownictwo medyczne, elektrokardiologia, położnictwo, fizjoterapia, kosmetologia, pielęgniarstwo, dietetyka, zdrowie publiczne). Drugą stanowi pojawiająca się wielokrotnie informatyka. Wśród kierunków o najwyższym udziale absolwentów mających doświadczenie samozatrudnienia pojawiły się także architektura oraz realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia.

Warto zwrócić uwagę, że wśród kierunków o najwyższym udziale absolwentów, którzy doświadczyli samozatrudnienia, 13 z 20 to kierunki, których absolwenci kończyli studia w trybie niestacjonarnym. Można przypuszczać, że absolwenci tych kierunków mieli doświadczenia pracy na własny rachunek jeszcze przed uzyskaniem dyplomu i doświadczenia te wykorzystali po sfinalizowaniu studiów.

Kolejna tabela wskazuje na kierunki, których najliczniejsze grupy (co najmniej 60 osób) absolwentów mają doświadczenia samozatrudnienia.

Tabela 2

Kierunki o największej liczbie absolwentów, którzy doświadczyli samozatrudnienia

Lp.	Uczelnia	Poziom	Kierunek	Tryb	Liczba abs.	%% samozatr.
1	SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny	JM	psychologia	stac./niestac.	203	16,89%
2	SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny	JM	psychologia	stac./niestac.	106	17,85%
3	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	JM	weterynaria	stac./niestac.	89	27,64%
4	Wyższa Szkoła Edukacji i Terapii w Poznaniu	II	fizjoterapia	niestacjonarne	88	20,51%
5	Akademia Leona Koźmińskiego	II	zarządzanie	niestacjonarne	76	18,36%
6	Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu	II	fizjoterapia	Stacjonarne	72	23,30%
7	Uniwersytet Warszawski	II	zarządzanie	stac./niestac.	72	17,52%
8	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koszalinie	I	pielęgniarstwo	niestacjonarne	71	26,01%

9	Szkoła Główna Handlowa	II	zarządzanie	stac./niestac.	71	21,01%
10	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	I	pielęgniarstwo	niestacjonarne	70	34,83%
11	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	I	pielęgniarstwo	niestacjonarne	68	39,08%
12	Wyższa Szkoła Zdrowia, Urody i Edukacji w Poznaniu	II	kosmetologia	niestacjonarne	68	39,08%
13	Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie	II	fizjoterapia	stacjonarne	68	33,01%
14	Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego	II	fizjoterapia	niestacjonarne	68	26,36%
15	SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny	JM	psychologia	stac./niestac.	62	18,73%
16	Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu	II	pielęgniarstwo	niestacjonarne	61	31,77%
17	Politechnika Wrocławska	II	informatyka	stacjonarne	60	23,17%

Źródło: obliczenia własne.

Ponownie zwracają uwagę liczne grupy absolwentów kierunków z obszaru nauk medycznych (fizjoterapia, pielęgniarstwo, kosmetologia). Liczni są także absolwenci zarządzania z dziedziny nauk ekonomicznych. Wśród najliczniejszych grup samozatrudnionych pojawiają się także absolwenci psychologii⁸. Dodatkowo pojawili się liczni absolwenci weterynarii oraz informatyki.

Tabele 1 i 2 wskazują na kierunki prowadzone przez konkretne uczelnie. Kolejna tabela 3 zawiera zestawienie kierunków (w tym przypadku rozumianych jako nazwy programów studiów, a więc w kontekście wcześniejszych analiz jest to sumaryczna informacja o wszystkich absolwentach danego typu programu studiów realizowanego w różnych uczelniach), które pojawiły się co najmniej pięć razy wśród kierunków, których absolwenci w obu rocznikach w co najmniej 10% doświadczyli bezrobocia. Tabela wskazuje zatem na kierunki (programy studiów), które realizowane w różnych uczelniach często związane są z samozatrudnieniem.

⁸ Trzykrotne wystąpienie psychologii z SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego związane jest z tym, że są to odrębnie występujące w POLon grupy studentów. Należy tu dodać, że zgodnie z danymi zawartymi w POLon absolwenci psychologii z SWPS, którzy uzyskali dyplomy w 2014 i 2015 r., to łącznie siedem odrębnych grup liczących razem 2505 osób (dwie grupy kończyły studia niestacjonarne, a pozostałe są niesklasyfikowane). Zapewne spowodowane jest to niedoskonałością funkcjonowania systemu POLon lub błędnym sposobem wprowadzania danych o studentach przez uczelnię.

Tabela 3

Lp.	Kierunek	Liczba uczelni	Liczba absolwentów	%% doświadczonych samoza.	Max średni %% msc samozatr. w 2014	Max średni %% msc samozatr. w 2015
1.	dietetyka	7	501	30,74%	34,74%	23,58%
2.	kosmetologia	7	753	28,95%	33,55%	26,58%
3.	zdrowie publiczne	5	354	27,97%	28,71%	34,84%
4.	architektura wnętrz	5	339	26,55%	22,82%	22,51%
5.	pielęgniarstwo	22	2689	26,03%	41,53%	43,41%
6.	fizjoterapia	19	2906	25,46%	38,56%	26,16%
7.	informatyka ⁹	36	3735	23,32%	31,66%	41,43%
8.	budownictwo	19	2027	23,14%	29,93%	24,74%
9.	elektro-technika	7	511	21,53%	30,30%	30,16%
10.	inżynieria środowiska	11	635	20,16%	26,54%	25,43%
11.	zarządzanie	16	2740	17,74%	26,05%	28,57%
12.	ekonomia	5	386	17,10%	16,30%	18,57%

Źródło: obliczenia własne.

Podobnie jak wcześniej tabela 3 wskazuje na to, że samozatrudnienie jest charakterystyczne dla kierunków z obszaru nauk o zdrowiu (dietetyka, fizjoterapia, kosmetologia, pielęgniarstwo, zdrowie publiczne), z dziedziny nauk ekonomicznych (zarządzanie, ekonomia), z obszaru nauk technicznych (informatyka, budownictwo, elektrotechnika, inżynieria środowiska), ale także z obszaru nauk matematycznych (część z absolwentów informatyki) oraz sztuk pięknych (architektura wnętrz).

W tabeli tej wskazano dodatkowo na maksymalne dla danego kierunku¹⁰ średnie trwanie samozatrudnienia (wyrażone w procentach miesięcy po uzyskaniu dyplomu). Kolejna tabela 4 zawiera zestawienie kierunków, które charakteryzuje najdłuższy (ponad 30% miesięcy przeciętnie dla obu roczników) czas samozatrudnienia w dwu badanych rocznikach absolwentów.

⁹ W tym przypadku chodzi o informatykę realizowaną w obszarach nauk technicznych oraz w obszarze nauk matematycznych.

¹⁰ W grupie uczelni, których grupy absolwentów były przedmiotem analiz w tabeli 3.

Tabela 4
Kierunki o najdłuższym trwaniu samozatrudnienia

Lp.	Uczelnia	Kierunek	%% msc samozatr. w 2014	%% msc samozatr. w 2015	%% dośw. w samozatr.
1.	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	ratownictwo medyczne	37,14%	43,72%	50,00%
2.	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	elektro-kardiologia	37,48%	38,56%	48,21%
3.	Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie	architektura	30,36%	33,71%	40,48%
4.	Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu	pielęgniarstwo	43,41%	33,53%	32,86%
5.	Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi	realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	31,85%	32,90%	36,62%
6.	Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie	fizjoterapia	26,16%	32,36%	40,91%
7.	Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie	pielęgniarstwo	22,96%	32,25%	34,83%
8.	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	zdrowie publiczne	34,85%	31,78%	37,50%
9.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	położnictwo	37,28%	31,26%	37,29%
10.	Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu	pielęgniarstwo	35,65%	30,14%	31,77%

Źródło: obliczenia własne.

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że trwałe samozatrudnienie jest cechą kierunków z obszaru nauk medycznych prowadzonych w wymienionych uczelniach, ale biorąc pod uwagę wcześniejsze tabele, wniosek taki można rozszerzyć także na te kierunki w innych uczelniach.

Wnioski

Analizy samozatrudnienia absolwentów dwu roczników (ściślej osób, które uzyskały dyplom w 2014 i 2015 r.) wynikające z raportów ELA w kontekście potencjalnego związku z przedsiębiorczością wskazują na to, że istnieją trzy grupy kierunków. Pierwsza to kierunki związane z obszarem nauk o zdrowiu. W tym przypadku samozatrudnienie nie ma związku z przedsiębiorczością, lecz wynika ze „zwyczajowych praktyk w dziedzinie” lub nacisku potencjalnych pracodawców. Inaczej jest – jak można sądzić – w odniesieniu do drugiej grupy: kierunków związanych z dziedziną nauk

ekonomicznych. W tym przypadku zagadnienia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej i przedsiębiorczości przewijają się w sposób naturalny w całym programie studiów. Trzecią grupą są kierunki, które pojawiały się w poszczególnych tabelach, ale nie stanowią grupy zwartej merytorycznie (informatyka, architektura, pedagogika, weterynaria, realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia, psychologia oraz makrokierunek: informatyka, elektronika i telekomunikacja). W tym przypadku powodem podjęcia samozatrudnienia zapewne jest własna inicjatywa („nadarzenie się odpowiedniej okazji”).

Warto dodać, że wśród kierunków o istotnej proporcji samozatrudnienia praktycznie nie pojawiają się kierunki unikatowe (por. Rocki, 2018a), to jest takie, których utworzenie z założenia związane jest z dobrze przeprowadzoną analizą zapotrzebowania rynku pracy lub wręcz z odnotowanym bezpośrednim zainteresowaniem pracodawców.

Podsumowując, można stwierdzić, że na SWPS Uniwersytecie Humanistyczno-społecznym – na tle innych kierunków studiów – to kierunki związane z dziedziną nauk ekonomicznych kreują postawy przedsiębiorcze, a także zawierają w swej naturze takie efekty kształcenia, które sprzyjają podjęciu decyzji o samozatrudnieniu. Wynika z tego jednocześnie, że dla pozostałych kierunków – w szczególności z obszaru nauk o zdrowiu – właściwe byłoby wprowadzenie do zakładanych efektów kształcenia takich elementów wiedzy i umiejętności, które sprzyjać będą podejmowaniu samozatrudnienia i prowadzeniu działalności gospodarczej. Jak wskazują inne opracowania (por. Kaczorowski, 2012, Puzio-Wacławik, 2013), samozatrudnienie jest ważnym elementem rynku pracy i sprzyja rozwojowi gospodarczemu.

Dostępne dane nie pozwalają niestety na wskazanie, czy samozatrudnieni absolwenci pracowali jeszcze przed uzyskaniem dyplomu, a więc czy samozatrudnienie było kontynuacją ich zaangażowania na rynku pracy, czy też pierwszym wyborem formy uczestnictwa w rynku pracy. W dalszych pracach w analizowanym powyżej zakresie warto sprawdzić, czy samozatrudnienie jest wskazywane w zakładanych efektach kształcenia proponowanych kandydatom na studia w danych jednostkach.

Warto także odnotować, że badania dotyczące samozatrudnienia i przedsiębiorczości prowadzone są również w przekroju międzynarodowym (Tyrowicz, Smyk i Liberda, 2017).

BIBLIOGRAFIA

- Kaczorowski, P. (2012). Samozatrudnienie jako forma rozwoju przedsiębiorczości w województwie łódzkim – ocena dotychczasowego stanu, bariery i perspektywy. W: E. Kwiatkowski (red.), *Popytowe i podażowe aspekty rozwoju kapitału ludzkiego w regionie łódzkim*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 233-260.
- Karkowska, D. i Włodarczyk, W.C. (2013). *Prawo medyczne dla pielęgniarek*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska S.A.
- Lasocki, B. i Skrzek-Lubasińska, M. (2016). Samozatrudnienie w Polsce – problemy definicyjne, dostępność danych i ich interpretacja. *Wiadomości Statystyczne*, 7(662), 1-16.

- Puzio-Waślawik, B. (2013). Samozatrudnienie jako element systemowego wsparcia rynku pracy w Polsce. *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities*, 197-207.
- Rocki, M. (2017a). Ocena dopasowania oferty dydaktycznej kierunków ekonomicznych do potrzeb rynku pracy na podstawie czasu poszukiwania pracy przez absolwentów. *Handel Wewnętrzny*, 4(369), 156-168.
- Rocki, M. (2017b). Samozatrudnienie absolwentów polskich uczelni rocznika 2014. *e-Mentor*, 4(71), 4-10.
- Rocki, M. (2018a). Kierunki atypowe: szansa czy ślepa ścieżka? *Humanities and Social Sciences*, w przygotowaniu do druku.
- Rocki, M. (2018b). Rynkowa wycena absolwentów kierunków ekonomicznych rocznika 2014. *Ekonomista*, 1, 89-100.
- Rozporządzenie wykonawcze komisji (UE) 2016/8 z dnia 5 stycznia 2016 r. określające cechy techniczne modułu ad hoc na 2017 r. dotyczące samozatrudnienia. Załącznik. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, tom 59, 6 stycznia 2016, 35-40.
- Skrzek-Lubińska, M. (2018). Dyskusja nad pojęciem „samozatrudnienie”. Problemy definicyjne i analityczne. W: M. Skrzek-Lubińska i R. Sobiecki, *Samozatrudnienie. Konieczność czy wybór przedsiębiorczych?* Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Tyrowicz, J., Smyk, M. i Liberda, B. (2017). Talent workers as entrepreneurs: a new approach to aspirational self-employment. *Bank i Kredyt*, 48(6), 571-592.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>